

Høringsnotat

efter høringen af udkast til dansk indsatsprogram efter havstrategidirektivet

Forslag til indsatsprogram under Danmarks havstrategi har været i offentlig høring fra den 21. december 2016 til den 15. marts 2017. Høringsmaterialet kan ses på <http://svana.dk/vand/havet/havmiljoe/danmarks-havstrategi/indsatsprogram/>

Forslag til indsatsprogram blev annonceret offentligt og desuden sendt i høring hos relevante myndigheder og interessenter sammen med en miljøvurderingsrapport (jf. havstrategilovens kapitel 3 og kapitel 3 i miljøvurderingsloven).

Der er modtaget i alt 18 nationale høringssvar fra følgende:

- Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation (DFPO)
- Danmarks Jægerforbund
- Danmarks Metrologiske Institut (DMI)
- Danmarks Naturfredningsforening (DN)
- Danmarks Pelagiske Producentorganisation (DPPO)
- Danmarks Sportsfiskerforbund
- Dansk Akvakultur
- DHI
- Endelavegruppen
- Erhvervsministeriet (EVM)
- Forsvarsministeriet
- Friluftsrådet
- Holstebro Kommune
- Justitsministeriet
- Slots- og Kulturstyrelsen
- Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen
- Vindmølleindustrien
- WWF

Svarene berører særligt følgende punkter:

1. Deskriptor 1: Biodiversitet
2. Deskriptor 2: Ikke-hjemmehørende arter
3. Deskriptor 3: Fiskeri
3. Deskriptor 5: Eutrofiering
4. Deskriptor 6: Havbundens integritet
5. Deskriptor 10: Marint affald
6. Deskriptor 11: Undervandsstøj
7. Manglende kvantitative mål i indsatsprogrammet
8. Danmarks reduktionsforpligtelser i de regionale havkonventioner
9. Afgrænsning til anden lovgivning

I det følgende sammenfattes de væsentligste synspunkter til de ovenfor nævnte punkter. Miljø- og Fødevareministeriets kommentarer hertil er anført i kursiv. Gennemgangen følger indsatsprogrammets opdeling på deskriptorniveau.

Det skal bemærkes, at høringssvarene kun er gengivet i hovedtræk. Ønskes detaljerede oplysninger om svarenes indhold, henvises der til høringssvarene.

Bemærkninger til forslaget

Deskriptor 1: Biodiversitet

Der anføres af WWF, at titlen på indsats D1.1 om kortlægning af rev, sandbanker og boblerev i Natura 2000-områder er for snæver, idet hovedformålet med selve havstrategien er at sikre alle elementer i de marine økosystemer og ikke bare i Natura 2000-områder. Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at der tilføres flere midler i flerårige perioder, så man hurtigere når frem til en konkret beskyttelsesindsats.

I relation til indsats D1.2 om fokus på biogene rev bemærker WWF, at det er nødvendigt ikke kun at fokusere på hestemuslinger, men også andre former for biogene rev herunder blåmuslinger. Danmarks Naturfredningsforening anfører, at de i årevis har efterspurgt en definition og beskyttelse af biogene rev uden resultat. De ser det som problematisk, idet der foregår målrettet fiskeri på en naturtype som er direkte udpeget i habitatdirektivet. DN forslår derfor, at der indføres umiddelbart forbud mod brug af slæbende fiskeredskaber på alle biogene rev i Natura 2000-områder, efterhånden som de kortlægges.

I relation til indsats D1.3 om udpegning af beskyttede områder i Kattegat, anmoder Slots- og Kulturstyrelsen om at modtage data fra kortlægningen af de udvalgte områder i Kattegat. Data vil skulle indgå i museernes kortlægning af kulturarvssintersser i områderne. Forsvarsministeriet bemærker at udpegning af et af de beskyttede områder, ligger i Søværnets skydeområde ved Sjællands Odde og at Forsvaret henholder sig fortsat til at gennemføre aktiviteter i de udpegede områder. DN fremfører, at udpegningen ikke er overbevisende, da der ikke er konstateret forekomster af sårbare arter og samfund i de to store områder. Hertil kommer at både DN og WWF ikke ser de seks områder som sammenhængende fordi der er taget for meget hensyn til fiskeriet. Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at de to store områder – det sydlige og vestlige – hurtigt kortlægges for indhold af sårbare arter og naturtyper, og suppleres med andre områder med kendte forekomster, hvis ikke de rummer særlige beskyttelseskrævende arter. Samtidig mener begge organisationer, at man bør udpege områder under henvisning til de fremherskende transportveje for udveksling af larvestudier mv. i Kattegat. DN foreslår, at der udlægges flere blødbundsområder i Kattegat, hvor trawlfiskeri afløses af tejne-fangst. WWF anfører, at man med indsatsen ikke følger udviklingen af biodiversiteten i områderne.

Omkring indsats D1.4 om undersøgelse af behovet for udpegning af beskyttede havområder i Nordsøen og Østersøen ønsker Vindmølleindustrien at påpege, at en analyse af et evt. behov for at udpege områder skal ses i sammenhæng med den indsats, der fremgår af regeringsgrundlaget til at foretage en screening af Nordsøen og Østersøen for mulige placeringer til yderligere havvind. Vindmølleindustrien påpeger desuden, at havvind spiller en væsentlig rolle i den fremtidige energipolitik. Danmark har under Nordsødeklarationen om udvikling af havvind endvidere tilsluttet sig en indsats for større grad af samordning og samarbejde omkring udvikling af havvind, herunder arealanvendelse og miljøkrav. Både Vindmølleindustrien, WWF og DN ser det nødvendigt, at et ønske om udpegning af beskyttede områder i Nordsøen ses i et regionalt perspektiv. Vindmølleindustrien

fremhæver desuden, at der skal foretages en socioøkonomisk analyse, hvis der udpeges yderligere beskyttede områder.

Danmarks Naturfredningsforening anslår, at der ikke er tale om en reel indsats, fordi der kun undersøges behovet for yderligere udpegninger. DN foreslår, at der iværksættes en målrettet og betydelig kortlægning af marine naturtyper i de to områder, så EU kommissionen får tilført materiale de kan arbejde med.

WWF anfører, at der til dato ikke er nogen beskyttede områder der er udlagt ud fra en strategi om repræsentative og sammenhængende net af beskyttede områder. WWF ser desuden, at der er fagligt grundlag i form af beregningsmodeller, for netop at kunne udpege beskyttede områder. WWF understreger ligeledes, at beskyttede områder skal medvirke til god miljøtilstand på tværs af flere deskriptorer. Bl.a. er beskyttede områder meget relevante for konsumfisk og skaldyr. I denne sammenhæng må det sikres, at aftalen i EU-forordningen om den fælles fiskeripolitik fra december 2013 inddrages, som i artikel 8 beskriver, at landene skal udpege beskyttede områder.

WWF påpeger, at indsats D1.5 om en samlet strategi for beskyttelse af marsvin i relation til bifangst skal sikre mest mulig reduktion i bifangsten af marsvin. Som minimum skal bifangsten reduceres til et niveau under 1,7 % af den samlede bestandsstørrelse. DN foreslår, at der afsættes støtte til afvikling af garntyper, som kan ekkolokaliseres af marsvin uden pingerbrug.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

For at skabe synergi mellem de forskellige naturbeskyttelsestiltag på havet bygger indsatser i havstrategidirektivet blandt andet på relevante indsatser fra andre forpligtelser og direktiver. Dette omfatter indsatser efter habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet. Kortlægning af rev, sandbanker og boblerev i Natura 2000 områder er medtaget som en indsats, da et kendskab til naturtyperne under habitatdirektivet er vigtigt. Kortlægningen anvendes i forvaltningen af havbiotoperne. F.eks. til fiskeriregulering på og omkring rev. Der er fortsat større danske Natura 2000-områder, der ikke er kortlagt. I 2017 kortlægges store Natura 2000-områder i Nordsøen, dels gennem NOVANA midler dels gennem midler fra Det danske Hav- og fiskeriudviklingsprogram. Midler til marin kortlægning i 2017-18 er 7 mio. kr. Behov for yderligere kortlægning af de marine områder vurderes løbende.

Ifølge habitatdirektivet omfatter biogene rev både rev baseret på hestemuslinger og blåmuslinger. En dansk definition på biogene rev er under udarbejdelse, og vil komme i offentlig høring. Når høringen er gennemført vil behov for en direkte indsats for biogene rev i habitatområderne kunne vurderes. Der er i danske farvande udpeget 65 Natura 2000-områder for rev. I disse områder er Danmark forpligtet til at sikre tilstanden for alle former for biogene rev.

Udpegningen af beskyttede områder i Kattegat er sket ud fra kendskabet til forekomsten af naturtypen dyb blød havbund, en spredning af områderne fra det nordlige til det sydlige Kattegat samt tilstedeværelsen af sårbare dyresamfund. I forbindelse med udpegningen af de beskyttede områder i Kattegat er der sket en kortlægning i 2015 af de foreslåede områder for at øge kendskabet til naturtypen dyb blød havbund. Udpegningen af områderne er således ikke sket på ukendt grundlag. Rapporten "Kortlægning af blødbundsområderne i Kattegat" (2016) findes på Miljøstyrelsens hjemmeside. Miljøstyrelsen planlægger at følge bundfaunaundersøgelsen op i 2021. I Kattegat er det vurderet, at det af hensyn til den samlede beskyttelse af havområdet er tilstrækkeligt at beskytte den dybe bløde havbund mod fysiske påvirkninger. Hertil kommer den planlagte beskyttelse af Natura 2000-områderne.

Miljøstyrelsen og Landbrug- og Fiskeristyrelsen har sammen igangsat projektet 'Analyse af beskyttede områder i Nordsøen og Den Centrale Østersø'. I projektet skal der ske en analyse af allerede eksisterende data for at belyse, om der allerede er udpeget et tilstrækkeligt net af beskyttede områder, hvor der er naturmæssige og økonomiske værdifulde områder, og hvor der kan ske eventuelle fremtidige udpegninger af beskyttede områder. Analysen skal danne et fagligt grundlag for en tværministeriel arbejdsgruppes drøftelser om eventuelt behov for at udpege nye beskyttelsesområder i Nordsøen og Østersøen. Interessenter og erhverv i tilknytning til havet vil blive inddraget i processen, inden den tværministerielle arbejdsgruppe kommer med sine anbefalinger. Hvis arbejdsgruppen kommer frem til, at der er behov for udpegnings nye beskyttede områder, skal der foretages en samfundsøkonomisk konsekvensvurdering og nabolande vil blive inddraget i nødvendigt omfang.

Landbrugs- og Fiskeristyrelsen og Miljøstyrelsen påbegynder i 2017 udarbejdelse af en strategi for beskyttelse af marsvin. I den forbindelse vil der særligt være fokus på at reducere bifangst i de områder og årstider, hvor studier viser at bifangststrategierne er væsentlige. Strategien skal bygge på videnskabelige undersøgelser og rådgivning og vil have til hensigt at reducere bifangst i de områder, hvor bifangst enten vurderes potentielt at udgøre en risiko, samt hvor bifangst er registreret som et reelt problem.

Deskriptor 2: Ikke-hjemmehørende arter

Danmarks Sportsfiskerforbund bemærker, at en kommende vejledning til sikring mod og håndtering af udslip fra havbrug ikke er tilstrækkeligt. DSF finder, at den gældende indberetningspligt, der administreres af Miljøstyrelsen, ikke bliver overholdt fra erhvervets side. Det bør skrives ind i godkendelserne for havbrug, at der sikres mod udslip og derefter sikres sanktionsmuligheder, hvis vilkår ikke overholdes. Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at der er et indlysende behov for sikring af selve havbrugskonstruktionerne. Det har særligt været tydeligt ved storme og påsejlinger, at burene ikke har været dybe nok. DN forslår bure med net, der er 20 meter dybe i stedet for de nuværende 10 meter. Det bemærkes dog, at den bedste løsning er at bringe produktionen på land i lukkede anlæg. Dansk Akvakultur erkender i deres høringssvar, at regnbueørred ikke er en hjemmehørende art, men at den ikke udgør et problem i naturen, heller ikke for vilde ørreds æg. Derfor mener Dansk Akvakultur at regnbueørred er fejlagtigt klassificeret som en invasiv art. Desuden er de ikke bekendt med, at der er sket en overførsel af sygdomme fra danske opdrætsfisk til vilde bestande i havmiljøet. Det foreslås, at overvågningen af skibsfarten forbedres, da påsejlinger medvirker til udslip af fisk.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

I forbindelse med revisionen af Handlingsplanen mod invasive arter, som netop er sendt i offentlig høring, har der været et omfattende nyt arbejde med at vurdere skadeligheden (invasiviteten) af alle ikkehjemmehørende arter i Danmark.

I den proces, er vurderingerne foretaget af eksperter i de enkelte artsgrupper.

Regnbueørreden er her vurderet til at være en invasiv art. Vurderingen er en faglig vurdering og indebærer ikke nye tiltag mod regnbueørred. Der er dog tilsyneladende faglig uenighed om denne vurdering, og derfor igangsætter Miljøstyrelsen en udredning af denne arts invasive status, inden Handlingsplan mod invasive arter offentliggøres.

Deskriptor 3: Fiskeri

Både Danmarks Pelagiske Producentorganisation (DPPO), Danmarks Sportsfiskerforbund og Danmarks Fiskeriforening pointerer, at tabellen 'Oversigt over miljøtilstand for bestande i Nordsøen, Skagerrak og Kattegat' er en uhensigtsmæssig måde at opstille status for fiskebestande på. Det bemærkes, at tabellen kun viser et øjebliksbillede af bestandene for 2015, hvilket er misvisende ift. de

naturligt store variationer i fiskebestandene. Danmarks Fiskeriforening pointerer, at særligt kortlivede arter vil udvise kraftige variationer i bestandsstørrelse fra år til år, hvorfor miljøstatus burde blive vurderet over en 3-5 årig periode. Alle tre foreninger opfordrer til, at der findes en anden metode. Desuden mener DPPO, at kriterium 3.1, der beskriver forudsætningen for god miljøtilstand, skal omformuleres, så der på linje med kriterium 3.2 står 'lig med':

'Fiskeridødeligheden (F) skal være under *eller lig med* fiskeridødeligheden, der i det lange løb vil give det maksimale udbytte (FMSY)'. Dette vil være i overensstemmelse med rådgivningen fra ICES.

Danmarks Sportsfiskerforbund finder, at der i oversigten over miljøtilstand burde indgå en oversigt samt en vurdering af aldersfordelingen i fangsten, fremfor alene den aktuelle gydemasse. Udsving fra en normal aldersfordeling vil medvirke til et bedre billede om bestanden er i god økologisk tilstand, hvilket vil være en indikator for om der er tale om bæredygtig udnyttelse af havet. DSF anbefaler, at det overvejes at friholde områder for fiskeri i perioder, hvor det vil give en effekt.

WWF Verdensnaturfonden fremhæver, at de to største trusler imod 'god miljøtilstand' i havet er fiskeri og eutrofiering. Derfor er de også rigtig positive overfor den senest vedtagne europæiske fiskeripolitik. Dog ser de fortsat en række problemstillinger, herunder at der ikke er indskrevet et princip om, at den danske regering vil arbejde for at samtlige udnyttede fiskebestande forvaltes efter MSY-princippet senest i 2020. Dette menes at være nødvendigt, dels pga. mange års overfiskeri der har medført en risiko for kollaps af fiskebestandene. Og dels de store økonomiske tab for fiskeriet, som de lave fangster har medført. Desuden mener WWF, at der bør formuleres indsatser der konkret beskytter hajer og rokker u danske farvande.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

DPPOs forslag til ændring af kriterium 3.1 til at inkludere ordene 'lig med' fiskeridødeligheden, der i det lange løb... 'er noteret og vil på den foranledning blive ændret.

I forhold til kritikken af tabel 2 'Oversigt over miljøtilstand for bestande i Nordsøen, Skagerrak og Kattegat', bemærkes, at den er den medtaget fordi den giver et godt overblik over tilstanden i det givne år.

DSF's forslag om at tage aldersfordelingen med, er blevet drøftet i flere omgange. MFVMs holdning er ind til videre, at der ikke er den nødvendige viden til at benytte dette som kriterium, hvilket også understøttes af ICES. Desuden må det lægges til grund, at bestande fisket efter MSY-principper har en "naturlig" alders- og størrelsesfordeling.

Fiskebestandene har i de fleste tilfælde en udbredelse, der går på tværs af landegrænser.

Fiskeriforvaltningen er primært et EU-anliggende og reguleres med den fælles fiskeripolitik og med fastsættelse af kvoter på EU-niveau i de årlige TAC/kvoteforordninger.

Fra dansk side bakker man op om den fælles fiskeripolitik og de målsætninger om bæredygtig økosystembaseret fiskeriforvaltning, der findes i denne.

I forhold til D3C3 er MFVMs holdning indtil videre, at der endnu ikke er de nødvendige redskaber til at sætte denne ind som kriterium (understøttet af ICES).

Deskriptor 5: Eutrofiering

Danmarks Fiskeriforening (DFPO) henviser til, at havbrug udleder betydelige mængder af næringsstoffer samt forskellige kemiske forbindelser i de farvande, hvor de placeres. Desuden påpeges det, at iltsvind er et årligt tilbagevendende problem, som havbrug kun vil forværre.

Både DFPO, Danmarks Jægerforbund og Friluftsrådet mener, at placeringen af havbrug bør afvejes i forhold til andre interesser på havet, herunder både rekreative aktiviteter og fiskeri.

Jægerforbundet og WWF meddeler betænkelighed overfor, at MFVM vil udvide fiskeopdræt til havs. De anfører, at det er tvivlsomt, om der findes et miljømæssigt råderum til en øget næringsstofudledning, som er hovedårsagen til tilbagegangen af ålegræs.

Danmarks Sportsfiskerforening pointerer, at der i Basisanalysen fra 2012 står, at en af de vigtigste årsager til, at der ikke er god miljøtilstand i de danske havområder er den negative belastning med næringsstoffer.

EndelaveGruppen mener, at det er i konflikt med havstrategiloven, at ministeren fremsætter forslag om havstrategier, som vil forringe havmiljøet i de danske havområder af hensynet til ønsket om flere havbrug. I udkastet til indsatsprogram lægges op til anvendelse af en undtagelsesbestemmelse ift. eutrofiering, jf. havstrategidirektivets § 11, stk. 2, som omfatter situationer, hvor naturlige forhold umuliggør en forbedring af dele af havområdets tilstand inden 2020, men dog forventes at ske på et senere tidspunkt.

Danmarks Sportsfiskerforbund er uforstående over, at der søges om undtagelsesbestemmelser vedrørende målopfyldelse for eutrofiering, samtidig med en vedtagelse af Fødevarer- og Landbrugspakken med en vækstplan for dansk akvakultur.

Desuden kritiserer Sportsfiskerforbundet, at der henvises til undtagelsesbestemmelser, samtidig med, at der gives N og P kvoter i Kattegat, hvor der heller ikke er målopfyldelse. Danmarks Naturfredningsforening argumenterer ligeledes for, at Danmark har et fosforefterslæb i den Centrale Østersø, hvorfor der ikke vil være plads til bare et enkelt havbrug i hverken Kattegat eller Bælthavet.

Holstebro Kommune anfører, at et alternativt spor for udvikling af en bæredygtig vækst i akvakulturerhvervet kan være i form af recirkulerende landbaserede opdrætsanlæg og mere effektiv slamfjernelse. Holstebro Kommune har oplevet en udvikling med at konvertere fra konventionelle dambrug til modeldambrug. Reduktionerne i udledning af organisk materiale og næringsstoffer har haft en betydning for vandkvaliteten i vandløbene og fjorde. Kommunen mener desuden, at der vil være kommercielle eksportmuligheder ved at deltage i udviklingen af miljøvenlige marine fiskeopdrætssystemer.

Dansk Akvakultur (DA) erklærer sig enige i behovet for at udarbejde et nyt administrationsgrundlag og henviser til, at HELCOM vil nedsætte en BAT/BEP-gruppe for akvakultur. DA forudsætter, at udarbejdelsen af administrationsgrundlaget sker i tæt samarbejde med erhvervet. DA ser dog gerne at termen 'akvakultur for havbrug' konsekvent ændres til 'havbrug'. DA er ligeledes ikke bekendt med, at der er sket overførsel af sygdomme fra danske opdrætsfisk og anmoder om at få et eksempel på dette.

Da administrationsgrundlaget for havbrug stadig er under udarbejdelse, peger DN på en række forhold, der bør indgå, herunder ens regler for både nye og bestående havbrug, kompensationsanlæg med muslinger, effektiv kontrol, havbrug skal underlægges egen egenkontrol og effektivt tilsyn, holde lakselus på et stabilt niveau, støjende skræmmeanordninger, som ikke må kunne høres fra land, samt

at der ved miljøvurderinger fra havbrugs udledninger tages hensyn til, at produktionen intensiveres i sommerhalvåret, hvor betingelserne for algevækst er optimale og risikoen for iltsvind maksimal.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at luftbårne næringsstofftilførsler i stigende grad har en betydning og derfor også bør inddrages. Derfor er indsatser under vandrammedirektivet ikke tilstrækkelige. Hertil kommer, at opnåelsen af miljømålene samlet set vil blive påvirket i en u hensigtsmæssig retning af de forventede klimaforandringer.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Indsatsprogrammet rummer flere indsatser i forhold til eutrofiering, herunder indsatserne i vandområdeplaner og et administrationsgrundlag for havbrug.

Som oplyst i indsatsprogrammet ønsker regeringen vækst i dansk akvakultur, men dette skal ske under hensyntagen til det miljømæssige råderum.

Der er i forbindelse med Fødevarer- og Landbrugspakken og Vækstplanen for akvakultur beskrevet et råderum på 800 tons kvælstof i Kattegat.

Administrationsgrundlaget for havbrug skal sikre en hensigtsmæssig balance i udviklingen af akvakultursektoren i de danske farvande. Der vil blandt andet indgå retningslinjer for, hvornår etablering af havbrug er forenelig med de miljømål, der er opstillet under Danmarks Havstrategi og dermed bidrage til at sikre en balance mellem beskyttelse og benyttelse af disse havområder.

Etablering af nye havbrug eller udvidelse af nye havbrug skal ske i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser, herunder vandrammedirektivet og havstrategidirektivet. Disse forpligtelser indgår således som en integreret del af arbejdet med administrationsgrundlaget.

Angående brug af undtagelsesbestemmelser, så vil der, som det fremgår af indsatsprogrammet, være en vis forsinkelse i havmiljøet fra det tidspunkt, hvor der sker et fald i udledningen af næringsstoffer og til effekten indtræder. Dette skyldes, at der i havmiljøet er der et komplekst sammenspil mellem biologiske organismer og processer. En næringsstoffpulje i havbunden kan have stor betydning for, hvornår en ny ligevægt opnås efter reduktioner i næringsstofftilførsler. På samme måde kan en langsom vandudskiftning også forsinke effekten af reduktioner. Længden af tidsforsinkelsen kan variere i de danske havområder som følge af forskellige forhold. Derfor har Danmark fundet det relevant at anvende en undtagelsesbestemmelse.

Deskriptor 6: Havbundens integritet

WWF finder det beklageligt, at ingen af de fire miljømål der skal sikre havbundens integritet vurderes at blive opfyldt inden 2020, når MFVM undlader at formulere nye indsatser. Både WWF og Danmarks Naturfredningsforening peger på, at man udvider indsatsen D6.2 om fiskeriregulering på rev og boblerev i Natura 200-områder til også at inkludere naturtypen '1110 Sandbanker', da det også indgår i udpegningsgrundlaget. Desuden mener DN, at naturtypen '1160 åbne bugter og vige' skal inkluderes.

I relation til indsats D6.3 vedrørende ændring af råstofloven, finder DN, at bypass og nyttiggørelse er positivt. Både DN og WWF finder, at der ikke længere bør gives tilladelse til råstofindvindinger i små områder.

Desuden er både WWF og DN enige om, at indsats D6.4 om genopretning af stenrev ved Gilleleje og Tragten er positivt. Begge organisationer mener dog, at man bør udlægge flere stenrev, hvor stenfiskeri har reduceret eller helt fjernet huledannende rev for derved at øge biodiversiteten. DN foreslår, at der

iværksættes udlægningsprojekter for opfiskede sten og skaller efter muslingeskrab for at fastholde og evt. øge mængden af hårdbund og tilhørende biodiversitet.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Der er i indsatsprogrammet foreslået nye indsatser, som har en positiv virkning på havbundens integritet. Det vurderes, at havbundens integritet vil blive opfyldt senest i 2020 på baggrund af de eksisterende og de foreslåede nye indsatser.

I Danmark har hidtidige fiskerireguleringer særligt haft fokus på beskyttelse af rev og boblerev, da de skadelige påvirkninger af fiskeri med bundsløbende redskaber på rev er veldokumenterede. Hvad angår fiskeri på sandbanker, så vil sandbankerne i Nordsøen, hvor fiskeritrykket er højest, blive kortlagt i 2017-18. Samtidigt er nærmere vurderinger af fiskeripåvirkningen på naturtypen i gang, dels gennem danske undersøgelser, dels gennem erfaringer fra nabolande. I mange lavvandede bugter og vige er det ikke tilladt at fiske med bundsløbende redskaber, da områderne ligger inden for 3 sømil. Områder med rev i disse områder indgår i den igangværende fiskeriregulering.

Ændringen af råstofloven har ikke haft til hensigt at udfase tilladelser til råstofindvinding i små områder, og der er heller ikke planlagt tiltag med dette formål.

Miljøstyrelsen har i gangsat genopretning af stenrev i Limfjorden, hvor der i foråret 2017 er udlagt sten. Genopretning af stenrev er meget omkostningstungt, og der er behov for et bedre kendskab til omfanget af stenfiskeri i specifikke danske områder, før behovet for yderligere revgenopretningsprojekter kan vurderes. Miljøstyrelsen er dog bekendt med, at der er andre ikke-statslige projektplaner om genopretning af stenrev.

Man er i Muslingeudvalget opmærksomme på muligheden for at tilbagelægge sten og skaller efter muslingeskrab. Der er derfor igangsat en evaluering af denne mulighed.

Deskriptor 10: Affald

Danmarks Naturfredningsforening ser positivt på etableringen af en 2015-baseline for forekomsten af marint affald. Desuden er de klart positive overfor en informationsindsats som anført i D10.2. DN pointer dog, at indsatsen også bør målrettes fiskere og lystsejlere, der har en praksis med at hælde affald over bord.

Desuden henstiller de til, at indsats 10.3 om regionalt koordineret vidensindsamling er formuleret som, at Danmark kun vil 'signalere' et aktivt bidrag til en regional koordineret indsats. De mener at formuleringen er uheldig. Det er DN's holdning, at vidensindsamlingen ikke udgør en egentlig indsats, men er forudsætningen for en kommende indsats.

Holstebro Kommune pointerer, at forebyggelse er et væsentligt element i indsatsen mod marint affald, og derfor ser det som afgørende, at der formidles viden om problematikken både til borgere, men også til interessenter og parter der kan spille en rolle for at forebygge problematikken.

Kommunen finder det dog også nødvendigt, at der fokuseres midler til teknologiudvikling, som kan begrænse udledningen af sekundær mikroplast til overfladevandet.

WWF Naturfredningsfonden finder det glædeligt med det øgede fokus på problematikken om marint affald. De vil dog stærkt opfordre til, at indsatsen udvides til at omfatte hele plastik-problematikken og at også den danske vestkyst inddrages, og ikke kun på flamingoplast i et HELCOM-samarbejde.

WWF pointerer, at der bør formuleres yderligere indsatser for at komme problemet med affald til livs. Herunder en indsats med særligt fokus på tabte fiskeredskaber/spøgelsesgarn, da det ses som en af hovedkilderne til makroplast i havet. WWF mener desuden, at Danmark i relation til dette skal påbegynde en effektiv håndhævelse af lovkravet om, at tabte fiskeredskaber indenfor 24 timer skal indmeldes af fartøjets fører, hvis det ikke kan bjærges. WWF foreslår endvidere gennemførelse af etfuldskala videnskabeligt tog, med henblik på at estimere udbredelse og antal af tabte redskaber i Danmark.

WWF pointerer, at det ikke er tilstrækkeligt kun at etablere 2015-niveauer for marint affald. De peger selv på flere indsatser der kunne iværksættes, herunder forbud mod anvendelse af syntetiske materialer som slidmætter ("dolly rope") i alle former for trawlfiskeri, forbud mod bevidst udslip af balloner ved offentlige og private arrangementer. Desuden foreslår WWF, at havnenes betaling af den statslige affaldsafgift for opfisket affald i forbindelse med forbrænding og deponering af affald fjernes. Desuden foreslår WWF, at Danmark går forrest i forsøget på at få alt plast i kosmetik helt forbudt i EU.

Forsvarsministeriet ønsker teksten vedrørende tilsyn med havmiljøloven præciseret, således at det fremgår at Forsvarsministeriets tilsyn består i flybaseret havmiljøovervågning, miljøanrøb af skibe samt almindelig farvandsovervågning.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

Informationsindsatsen ift. marint affald forventes målrettet både strandgæster, fiskere og lystsejlere og dette vil blive præciseret i beskrivelsen af indsatsen. Miljø- og Fødevareministeriet er enige i at forebyggelse er et væsentligt element i indsatsen mod marint affald og finder at informationsindsatsen netop understøtter dette. MFVM vil tage WWFs bemærkninger omkring rapportering af tabte fiskeredskaber i betragtning under udarbejdelsen af informationsindsatsen.

Tiltaget vedr. regionalt koordineret vidensindsamling har et specifikt fokus på flamingo-plast, men skal ses i sammenhæng med de mange andre tiltag i HELCOMs handlingsplan mod marint affald. Et lignende tiltag er iværksat under OSPARs regionale handlingsplan mod marint affald, som dækker Nordøstatlantens og samlet set vil alle de danske havområder således blive omfattet. Tiltaget indgår som en indsats, idet Danmark påtager sig ansvaret og har afsat 1 mio. kr til rollen som såkaldt "lead country" og dermed aktivt bidrager. Ordlyden vil derfor blive justeret.

Miljø- og Fødevareministeriet har noteret sig Holstebro Kommunes bemærkninger i forhold til mikroplast i blandt andet spildevand. Der er ikke i dag i den danske havstrategi opsat miljømål for mikroplast, hvorfor der ikke iværksættes indsatser i regi af indsatsprogrammet. Miljøstyrelsen vil dog inddrage kommunens bemærkninger og tilbud om samarbejde i forbindelse med styrelsens øvrige arbejde omkring mikroplast. I den forbindelse kan det nævnes, at Miljøstyrelsen i januar 2017 år har igangsat et partnerskab netop indenfor mikroplast i spildevand blandt andet med fokus på renseteknologi. Partnerskabet forventes afsluttet i september 2017.

Miljø- og Fødevareministeriet er enig med WWFs bemærkninger om, at der mangler viden om forekomsten af spøgelsesnet i de danske farvande og der er derfor igangsat et pilotprojekt, hvis formål er at gennemføre en grundlæggende vidensindsamling om tabte redskabers karakter, omfang og udbredelse i udvalgte danske havområder, som kan danne grundlag for en evt. videre indsats på området. Resultater fra pilotprojektet forventes maj 2017. Miljø- og Fødevareministeriet vil afvente resultaterne inden en beslutning om den videre proces foretages. Pilotprojektet vil blive inkluderet i indsatsprogrammet som et supplerende tiltag.

Vedrørende balloner er Miljø- og Fødevareministeriet blevet opmærksomme på, at opsendelsen af balloner er stærkt stigende. Det er derfor ved at blive undersøgt, hvorledes opsendelse af balloner ved offentlige og private arrangementer evt. kan begrænses for dermed at imødegå det stigende problem, som ballonerne afstedkommer som henkastet affald i naturen.

Hvad angår mikroplast i kosmetiske produkter er Miljø- og Fødevareministeriets indsats på området på linje med forslaget fra WWF, som mener, at Danmark skal gå forrest i kampen om at forbyde al mikroplast i kosmetiske produkter. Det er ligeledes korrekt, at den europæiske brancheforening inden 2020 vil udfase mikroplast fra kosmetiske produkter, som renses af huden (rinse off produkter). Miljøstyrelsens undersøgelser viser, at mikroplast fra kosmetiske produkter sandsynligvis udgør omkring 0,1 % af det samlede udslip af mikroplast til miljøet, og at omkring 99 % stammer fra slid på bildæk, skosåler, tøj mv. Der vurderes derfor ikke at være en væsentlig miljøgevinst ved at indføre et forbud, men Miljø- og Fødevareministeriet er på trods af dette, enige i at mikroplast er unødvendigt i kosmetiske produkter. Derfor skrev Miljø- og fødevareminister Esben Lunde Larsen i maj 2016 til EU-Kommissionen med henblik på at få udarbejdet et forbud mod mikroplast i kosmetiske produkter. Siden har samtlige miljøministre i EU opfordret Kommissionen til at forbyde mikroplast i kosmetiske produkter i forbindelse med rådskonklusionerne om den cirkulære økonomipakke. Kommissionen har meddelt, at grundlaget for et forbud vil blive analyseret som en del af plaststrategien i 2017.

Ift. afgiftsfritagelse for opfisket affald har Miljøstyrelsen spurgt Skatteministeriet, som henviser til at der pågår et analysearbejde i saneringsregi og at dette arbejde forventes færdiggjort i sommeren 2017.

Forsvarsministeriets ønske om en præcisering af teksten vedr. tilsyn under havmiljøloven vil blive imødekommet.

Deskriptor 11: Undervandsstøj

Vindmølleindustrien bemærker i deres høringssvar, at der er tale om væsentlige omkostninger for koncessionshavere for havvind ved overholdelse af kravene til undervandsstøj, hvorfor balancen mellem beskyttelse af de marine dyr og grænseværdierne skal baseres på bedst tilgængelig viden. Vindmølleindustrien pointerer, at der refereres til en tålegrænse for marsvin på 183 dB. Nye undersøgelser og studier om effekterne af undervandsstøj er ændret til 90 dB, hvilket bør opdateres. I indsats 11.4 om retningslinjer for undervandsstøj ved etablering af havvindmølleparker etableres et tværgående myndighedssamarbejde med henblik på at koordinere forvaltning og input til internationale initiativer. Her ønsker Vindmølleindustrien, at der gives mulighed for at erhvervsinteresser kommer med input. Ligeledes ønsker Vindmølleindustrien at pege på behov for regional høring med henblik på øget samarbejde om grænserne for undervandsstøj.

Desuden ønsker Vindmølleindustrien, at man ikke kun fokuserer på mere at få mere viden om niveauet og udbredelsen af undervandsstøj, men også fokuserer mere på indsamling af viden om effekterne af støjen.

Danmarks Naturfredningsforening understreger, at de ikke finder nogen egentlige indsatser under Deskriptor 11, da alle fire indsatser har karakter af udredninger.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

Miljøstyrelsen har spurgt Energistyrelsen, som har følgende kommentar: "Retningslinjer for undervandsstøj ved etablering af havvindmølleparker" referer til det arbejde, som blev igangsat i 2014 om anbefalinger til en regulering af anlægsstøjen fra installation af rammede fundamenter i

forbindelse med opførelsen af havmølleparker i danske farvande. Produktet af dette arbejde var bl.a. en grænseværdi for rammestøjen og tilhørende vejledning til hvordan det sikres at grænseværdien overholdes. Vejledningen og grænseværdien er senest revideret i 2016 og det fremgår her af, at grænseværdien er 190 dB (kumuleret SEL). Anbefalingerne til regulering af anlægsstøjen fra installation af rammede fundamenter, skal ses som det endelige produkt af indsatsen beskrevet under deskriptor 11.4.

Manglende kvantitative mål i indsatsprogrammet

DHI og Danmarks Naturfredningsforening påpeger begge i deres høringssvar, at indsatserne ikke har en kvantificeret status, samt at der ikke er opstillet kvantitative mål for de enkelte indikatorer. DHI mener ikke, at det er muligt at afgøre om den foreslåede indsats vil opfylde målet om god miljøtilstand inden 2020. DHI ser derfor en risiko for at Havstrategien bliver enten over- eller underimplementeret. DHI og DN opfordrer derfor Miljøstyrelsen til at fokusere på kvantitative mål i den kommende planperiode, idet der findes værktøjer der kan koble en række af de enkelte kvalitetselementer under de enkelte deskriptorer. Således kan tværgående indsatser vurderes, og de mest omkostningseffektive indsatser prioriteres. Desuden fastslår DHI, at der skal ske en bedre koordinering mellem de forskellige direktiver, politikker og aftaler.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

Det danske indsatsprogram er udformet, så det reflekterer de miljømål, der fremgår af den danske havstrategi fra 2012. MFVM vil tage DHI og DNs bemærkninger i betragtning ved udarbejdelsen af miljømål i den kommende planperiode.

Danmarks forpligtelser i de regionale havkonventioner

Dansk Akvakultur anfører, at Danmark er forpligtet til at koordinere med nabolandene Sverige, Tyskland og Polen jf. havstrategidirektivets art. 6, stk. 2. Derimod er man ikke nødvendigvis forpligtet til at koordinere med de regionale havkonventioner. Dansk Akvakultur mener derfor, at det bør fremgå af indsatsprogrammet, at koordinationen med HELCOM og OSPAR hverken er obligatorisk eller en EU-juridisk forpligtelse.

Foreningen EndelaveGruppen henviser til Miljøstyrelsens mødereferat af 9. marts 2016 med Musholm A/S, hvori det fremgår at 'Naturstyrelsen vurderer at Danmarks forpligtelser mht. HELCOM er forpligtende, og at dette var godkendt af ministeren. Naturstyrelsen oplyste ved samme møde, at EU-Kommissionen formentlig vil sagsøge Danmark, hvis man ikke fulgte havkonventionerne'. EndelaveGruppen anfører, at Danmark lægger sig på kollisionskurs med de øvrige Østersølande og med EU, hvis man vælger at se bort fra HELCOM-konventionen i indsatsprogrammet. Desuden bemærkes det, at rubrikken 'regional koordinering' i indsatsprogrammet er tom. Det antages derfor, at der ikke er sket en regional koordinering med Østersølandene og EU.

EndelaveGruppen og Danmarks Sportsfiskerforening pointerer desuden, at Danmark på nuværende tidspunkt ikke lever op til HELCOM-konventionens reduktionsmål, hvilket fremgår af et notat fra DCE der er udarbejdet på foranledning af Naturstyrelsen. I det nævnte notat fremgår det, at der fra dansk side indenfor de aftalte reduktionsmål, er plads til 97 tons fosfor mere i Kattegat, 58 tons i de Danske Stræder, og 31 tons mindre i den Centrale Østersø. En overførsel af merreduktion fra Kattegat og de Danske Stræder betyder, at de danske udledninger af fosfor ved Bornholm skal reduceres med yderligere 7 tons. Der er derfor inden for HELCOM-konventionen ikke plads til nogen udvidelse af havbrugsproduktionen noget sted i de danske farvande. EndelaveGruppen anfører ligeledes, at Danmark naturligtvis kan melde sig ud af HELCOM, hvis man ikke vil overholde konventionen, men at man må forvente internationale konsekvenser af at bryde en international konvention.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Danmark indgår i regionalt samarbejde i henholdsvis OSPAR og HELCOM, som de danske havområder er omfattet af, og Danmark har aktivt deltaget i det regionale arbejde om koordinering af de nationale indsatsprogrammer.

Det danske indsatsprogram er udformet, så det reflekterer de miljømål, der fremgår af den danske havstrategi fra 2012. Det er MFVMs opfattelse, at Danmark ikke er forpligtet efter havstrategidirektivet til i indsatsprogrammet at henvise til HELCOMs-konventionens reduktionsmål fra 2013.

Afgrænsning til anden lovgivning

Forsvarsministeriet gør opmærksom på, at aktiviteter, der alene tjener forsvarsformål eller den nationale sikkerhed ikke er omfattet af havstrategiloven, jf. lovens § 2, stk. 3.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Indsatsprogrammet vil blive justeret, så dette forhold fremgår tydeligt.

Samlet oversigt over justeringer i indsatsprogrammet i forhold til det oprindelige udkast

På baggrund af de indkomne høringssvar er det besluttet at foretage følgende justeringer:

- Deskriptor 1 (biodiversitet): Forsvaret har anmodet om, at der i afsnittet 'eksisterende indsatser' under afsnittet om marsvin, anføres følgende "Forsvaret vurderer i forbindelse med Forsvarets anvendelse af sonar, hvorvidt disse aktiviteter kan have en påvirkning på bilag IV-arter eller Natura 2000 områder jf. habitatdirektivet og bek. nr. 1458 af 14. december 2010 om administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter for så vidt angår forsvarrets aktiviteter." Dette er justeret i indsatsprogrammet.
- Deskriptor 2 (ikke-hjemmehørende arter): Dansk Akvakultur anfører, at regnbueørred ikke bør klassificeres som en invasiv art, men alene som en ikke-hjemmehørende art. Indsatsprogrammet er ændret, således at det ikke fremgår om arten er invasiv eller ej.
- Deskriptor 3 (Erhvervsmæssigt udnyttede fiske- og skaldyrsbestande): DFPOs forslag til ændring af kriterium 3.1 at inkludere ordene '**lig med**' fiskeridødeligheden, der i det lange løb... ' er justeret i indsatsprogrammet.
- Deskriptor 5 (Eutrofiering): Dansk Akvakulturs forslag om, at termen "akvakultur fra havbrug" ændres til ordet "havbrug" er medtaget i indsatsprogrammet.

Deskriptor 10 (Marint affald): Forsvarsministeriets ønske om en præcisering af teksten vedr. tilsyn under havmiljøloven er blevet imødekommet. Ordlyden vedr. regionalt koordineret vidensindsamling om marint affald er justeret, så det fremgår at Danmark bidrager aktivt. Pilotprojektet vedr. spøgelsesnet er efter ønske fra WWF inkluderet i indsatsprogrammet som et supplerende tiltag.

- Afgrænsning til anden lovgivning: Forsvaret har anmodet om at få præciseret, at aktiviteter, der alene tjener forsvarsformål eller den nationale sikkerhed, ikke er omfattet af havstrategiloven. Dette er justeret i indsatsprogrammet.